

Kompetanseplan

for barnehager, skoler og PPT
2015-2018

Innhold

INNLEDNING	3
BAKGRUNN	3
BEGREPER	3
BARNEHAGEEIER OG SKOLEEIER.....	3
UTFORDRINGER.....	4
MÅL.....	4
BARNEHAGE.....	5
SENTRALE FØRINGER	5
TILSTANDEN	5
SATSNINGSSOMRÅDER 2015-2018.....	6
<i>Pedagogisk ledelse – barnehagen som lærende organisasjon</i>	6
<i>Et godt språkmiljø for alle barn</i>	7
<i>Barn med særskilte behov</i>	8
<i>Kompetansehevingstudier for assistenter</i>	9
<i>Barnehagebasert fagbrev</i>	9
<i>Sosial kompetanse som forutsetning for vennskap og deltakelse</i>	10
<i>Samarbeid og sammenheng barnehage – skole</i>	10
SKOLE	11
SENTRALE FØRINGER	11
LOKALE FØRINGER	11
TILSTANDEN	11
SATSNINGSSOMRÅDER 2015-2018.....	11
• <i>«Kompetanse for kvalitet» Strategi for etter- og videreutdanning 2012 – 2015</i>	11
• <i>Pedagogisk ledelse- skolen som lærende organisasjon</i>	12
• <i>Ungdomstrinn i utvikling 2013 - 2017</i>	12
• <i>Les og skriv</i>	13
• <i>Matematikk</i>	13
• <i>Digitale ferdigheter</i>	14
• <i>Lokal læreplan</i>	14
• <i>Spes.ped-tiltak: Elevsyn i praksis. Relasjonspedagogikk.</i>	14
• <i>Engelsk på barnetrinnet fra 2015</i>	15
PPT	16
SENTRALE FØRINGER	16
TILSTANDEN	16
SATSNINGSSOMRÅDER 2015-2018.....	17
• VIDEREUTVIKLE KOMPETANSE.....	17
• VEILEDNINGSKOMPETANSE	17
SAMARBEID BARNEHAGE - SKOLE - PPT	18
MULIG SAMARBEID PÅ TVERS.	18
ØKONOMI	18
<i>Skole</i>	18
<i>Barnehage</i>	18
<i>PPT</i>	19
VEDLEGG	FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.
LITTERATURHENVISNING	21

Innledning

Melhus kommunes kompetanseplan for barnehager, skoler og PPT 2015 – 2018 er et godt styringsdokument for alle involverte parter i skole, barnehage og PP-tjeneste. Målgruppen er ansatte, ledelse og politikere. En kompetanseplan gir viktig informasjon til berørte parter og styrker kommunikasjonen internt. Den viser hvilke prioriterte satsinger virksomhetene har og hvilke behov det utløser av ressurser. Den gir signaler om ambisjonsnivået i barnehage- og skolesektoren i Melhus kommune.

Når planen er helhetlig betyr det at brukeren, dvs barn/elev i alderen 1 – 16 år, er i fokus uansett hvilken opplæringstjeneste barnet og familien mottar.

Bakgrunn

Bakgrunnen for den helhetlige kompetanseutviklingsplanen er et politisk vedtak i Kommunestyret 17.12.13.

Vedtaket ber om tiltak som tar hensyn til hvilke alderstrinn pedagogen underviser/veileder på. Dette gjenspeiles i denne planen under beskrivelsen av hver enkelt satsing. De fleste områdene er felles uavhengig av alderstrinn. Barnehage skiller ikke på gruppen «småbarn» eller «storbarn». Grunnskole skiller delvis mellom barnetrinn og ungdomstrinn, og til en viss grad mellom småskoletrinn og mellomtrinn.

Planen belyser behov og tiltak i atskilte avsnitt for barnehage og skole. Begge deler beskriver mål – tilstand – satsinger. PP-tjenestens kompetanse er en forutsetning for å sikre en god spesialundervisning. Deres behov er beskrevet i et eget avsnitt.

Begreper

Etterutdanning - er ajourføring og videreutvikling av kompetanse og som ikke gir studiepoeng til den enkelte ansatt.

Videreutdanning - er ny kompetanse som øker den formelle kompetansen og gir studiepoeng til den enkelte ansatte

Barnehageeier – beslutningstaker på rådmannsnivå i kommunen på barnehage

Skoleeier – beslutningstaker på rådmannsnivå i kommunen på skole

Barnehageeier og skoleeier

Kommunen som barnehageeier og barnehagemyndighet

Som arbeidsgiver har kommunen som barnehageeier ansvar for å gi de ansatte nødvendig opplæring for å kunne utøve yrket. Det samme gjelder for private barnehageeiere.

Kommunen som barnehagemyndighet har et overordnet ansvar for å sikre at barna får et godt pedagogisk og trygt barnehagetilbud. Kommunens kompetanseplaner skal omfatte både kommunale og private barnehager, og ivareta både nasjonale føringer og lokale behov.

Skoleeier har en sterk og tydelig rolle i å videreføre nasjonale vedtak og føringer fra stat og kommune til lokalt nivå. Rollen innebærer også et tydelig ansvar for å være pådriver og å gi støtte til kommunens tjenesteutvikling innen opplæring.

Utfordringer

Barnehage og skole har utfordringer i å tenke helhetlig, utvikle felles satsinger og skape felles møteplasser. Fagområdene følger 2 ulike planverk, Rammeplan for barnehager og Kompetanseløftet (LK06) og har derfor ulike arenaer for utviklingsarbeid.

PPT i Melhus kommune skal veilede og utrede innenfor et vidt spekter av spesialpedagogiske behov. Fagmiljøet er lite i forhold til det store kompetansebehovet. Sentrale føringer og forskning viser at PP-tjenesten bør i større grad jobbe mer systemrettet, kontra individrettet, for å unngå stadig økning i andelen spesialpedagogiske tiltak. Det er ressurskrevende å følge opp begge deler i en overgangsfase.

Mål

Fra Kommuneplanens samfunnsdel Melhus 2025:

Melhus kommune skal være en profesjonell arbeidsgiver med kompetente og myndiggjorte ledere og medarbeidere som markedsfører kommunen som en god og attraktiv arbeidsplass.

2.3.1: Gjennom en aktiv arbeidsgiverstrategi skal kommunen vektlegge forhold som: etikk, medinnflytelse, ledelse, kompetanseutvikling, gode arbeidsvilkår, godt arbeidsmiljø og trivsel.

2.3.2: Satse på medarbeiderutvikling, lederutvikling og omdømmebygging.

2.3.3: Bygge god fag-, relasjons- og endringskompetanse i alle ledd i organisasjonen.

Barnehage

Sentrale føringer

Kunnskapsdepartementet har laget en strategi for kompetanse og rekruttering som er kalt *Kompetanse for framtidens barnehage*. Strategien gjelder i perioden 2014-2020, og har tre mål:

- Rekruttere og beholde flere barnehagelærere og ansatte med relevant kompetanse for arbeid i barnehagen
- Heve kompetansen for alle ansatte som jobber i barnehagen
- Øke statusen for arbeid i barnehage

En forutsetning for å nå disse målene er at alle aktørene i sektoren tar ansvar, samarbeider og deltar aktivt i kompetansearbeidet for å bidra til økt og god kvalitet i barnehagene. Kommunen som barnehagemyndighet skal sikre at barna i barnehagen får et godt pedagogisk og trygt tilbud. Barnehageeiere har ansvaret for at de ansatte får den nødvendige opplæringen og får delta i kompetanseutviklingen på sin egen arbeidsplass. Styrer og barnehagelærers kompetanse er nødvendig for at barnehagen skal kunne gjennomføre kompetanseutvikling for alle ansatte.

Som en forutsetning for å få statlige midler, skal kommunen utvikle kompetanseplaner som omfatter både kommunale og ikke-kommunale barnehager, og som ivaretar både nasjonale føringer og lokale behov.

Kompetansestrategien omfatter fire satsningsområder som er forankret i formålsparagrafen og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver:

- Pedagogisk ledelse – barnehagen som lærende organisasjon
- Danning og kulturelt mangfold
- Et godt språkmiljø for alle barn
- Barn med særskilte behov

Satsningsområdene skal gi en overordnet føring og en retning for arbeidet med kompetanseutvikling i årene fremover. Samtidig skal det være rom for lokale behov og tilpasninger.

Tilstanden

Utdanningsnivå hos ansatte i barnehagene i Melhus

I 2013 hadde alle styrere og pedagogiske ledere i Melhus godkjent utdanning. Landsgjennomsnittet ligger på 87 % med godkjent utdanning. At alle styrere og pedagogiske ledere i Melhus har godkjent utdanning sikrer god faglig kvalitet i barnehagene, og gjør at vi gjennom tiltak som styrker styrere og pedagogiske lederes kompetanse i å sette i gang refleksjons- og læringsprosesser i egen barnehage, styrker kompetansen hos alle ansatte i barnehagene.

Når det gjelder andelen ansatte med fagutdanning eller annen pedagogisk utdanning, ligger både Melhus og landet totalt lavt med henholdsvis 33 og 30 prosent. Dette innebærer at 44 % av de ansatte i Melhus er ufaglærte. Det er store variasjoner barnehagene imellom. Melhus kommune har de siste årene deltatt i to forskjellige kompetansetiltak der vi har fått tilskudd fra Fylkesmannen som begge hadde som mål å minske andelen ufaglærte i barnehagen. Andelen har minsket fra 45,5 % i 2010 til 44 % i 2013. Dette er en svært liten reduksjon, og det er ønskelig fra rådmannens side å fortsette satsningen.

Satsningsområder 2015-2018

Pedagogisk ledelse – barnehagen som lærende organisasjon

- **Pedagogisk utviklingsarbeid**

Barnehagen må ha en pedagogisk ledelse som setter i gang og leder refleksjons- og læringsprosesser i organisasjonen. Ledelse av utviklings- og endringsprosesser er en sentral oppgave for styreren i samarbeid med de pedagogiske lederne. Sammen skal de bidra til at barnehagen er en lærende organisasjon. Et kjennetegn ved en lærende organisasjon er at alle ansatte er engasjert i å skape og dele kunnskap om hvordan de best kan nå organisasjonens mål. I slike organisasjoner stimuleres de ansatte til å se ting på nye måter og kontinuerlig utforske hvordan man kan lære sammen.

Barnehagebaserte kompetanseutviklingstiltak er utviklingsarbeid som involverer hele personalet og som foregår i den enkelte barnehage. Tiltaket utvikles lokalt i samarbeid med kompetansemiljø, kommunen og barnehagene. Tiltaket skal bidra til en utviklingsprosess i den enkelte barnehage for hele personalet på tvers av kompetansenivå.

Melhus kommune har innledet et samarbeid med Dronning Mauds Minne, høyskole for barnehagelærerutdanning (DMMH) om kursing i å drive utviklingssamarbeid i egen barnehage samt veiledning av pedagogene som skal lede prosessen.

Alle barnehager gjennomfører Ståstedsanalysen fra Utdanningsdirektoratet. Ståstedsanalysen er et refleksjons- og prosessverktøy for felles vurdering av barnehagens praksis. Verktøyet kan brukes av barnehager som ønsker å drøfte og vurdere sin egen praksis som grunnlag for felles utviklingsarbeid. Analysen bygger på Lov om barnehager og Rammeplan for barnehager. Verktøyet setter fokus på arbeidet med barna og foreldre og på samarbeidet mellom de ansatte. Dette skal samlet gi barnehagen et utgangspunkt for å velge ut og prioritere noen innsatsområder i sitt utviklingsarbeid.

Med bakgrunn i ståstedsanalysen, skal barnehagen velge et fokusområde som de ønsker å arbeide med i et utviklingsarbeid. Styrere og pedagogiske ledere vil få opplæring i å lede utviklingsarbeid i barnehager. Samtidig med opplæringen, skal barnehagene gjennomføre et utviklingsarbeid. Den enkelte barnehage vil få veiledning på sitt utviklingsarbeid. Vi har også tenkt å gjennomføre fagdager innenfor de tema som barnehagen velger til utviklingsarbeidet.

Målgruppe

- Styrere og pedagogiske ledere
- Alle barnehageansatte

Mål

- Gjøre barnehagene i stand til å drive egne utviklingsarbeid
- Gjøre pedagogene i stand til å lede utviklings- og endringsprosesser i barnehagen
- Heve kompetanse for alle ansatte som jobber i barnehagen
- Styrke pedagogiske lederes lederrolle i barnehagen
- Heve kvaliteten på det pedagogiske innholdet i alle barnehagene i kommunen
- Skape engasjement hos barnehageansatte til å samarbeide og dele kunnskap om hvordan de best kan nå barnehagens mål
- Stimulere ansatte til å se ting på nye måter og kontinuerlig utforske hvordan de kan lære sammen

- **Videreutdanning i ledelse for styrere og barnehagefaglig rådgiver**

Barnehagene i kommunen har økt mye i størrelse de siste årene. For få år siden hadde en stor barnehage rundt 10 ansatte. I dag har kommunen mange barnehager med mellom 20 og 25 ansatte. Dette setter helt nye krav til styreren som leder både faglig og administrativt. Styrere og barnehagefaglig rådgiver som søker om støtte til formell videreutdanning i ledelse kan derfor få støtte til dette.

Målgruppe

- Styrere
- Barnehagefaglig rådgiver

Mål

- Øke andelen styrere med formell utdanning i ledelse
- Øke lederkompetansen innenfor barnehageområdet i kommune

Et godt språkmiljø for alle barn

Alle barn i barnehage skal delta i et rikt og variert språkmiljø. Å støtte barns tilegnelse av språk er en av barnehagens kjerneoppgaver. Kommunikasjons- og språkkompetanse er viktig både for barnets liv her og nå, og for barnets muligheter i fremtiden. Språklige ferdigheter er av stor betydning for barnas trivsel og følelse av mestring. Barn med solid språklig kompetanse vil ha gode forutsetninger for samspill med andre, deltakelse i lek, vennskap og læring.

Alle ansatte som arbeider med barna i barnehagen har en viktig rolle i arbeidet med språk. Personalet har ansvar for å invitere alle barna med i språklige aktiviteter, både små og store barnehagebarn og barn med ulike språklige ferdigheter. Arbeidet med språk i barnehagen skal være kunnskapsbasert, reflektert, planlagt, begrunnet, organisert, målrettet og helhetlig.

Mange barn vokser opp med et annet morsmål enn norsk. Barnehagen må oppmuntre barn med to- og flerspråklig bakgrunn til å være språklig aktive.

- **Språkmiljø**

Barnehageansatte skal få mulighet til etterutdanning i hvordan den enkelte kan legge til rette for et best mulig språkmiljø i barnehagen. Aktuelle tema vil være språkutviklende samtaler, språkutviklende fortellinger, bruk av språk i barnas aktiviteter og opplevelser, språktilegnelse gjennom lek, bøker og språklig bearbeiding av innholdet, arbeid med ord og begrepsforståelse, språklig bevissthet og skriftspråkstimulering. Opplæringen vil ta utgangspunkt i Utdanningsdirektoratets veileder *Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat*.

- **IKT og språk i barnehagen**

Barn i barnehage skal få oppleve at digitale verktøy kan være en kilde til lek, kommunikasjon og innhenting av kunnskap. Det er ikke de digitale verktøyene som er viktige, men måten de ansatte bruker dem på i sitt pedagogiske arbeid. Eksempel på digitale verktøy kan være pc, iPad, kamera, web-kamera, mobiltelefon, skanner og skriver. Ansatte i barnehagen skal få mulighet til etterutdanning i bruk av IKT i det systematiske språkarbeidet i barnehagen

Målgruppe

- Alle barnehageansatte

Mål

- Øke ansattes bevissthet rundt betydningen av et systematisk språkarbeid i barnehagen
- Gi ansatte i barnehagen kompetanse og metoder for å skape et språkstimulerende miljø for alle barn

Barn med særskilte behov

Barn med særskilte behov omfatter både funksjonsnedsettelse og utviklingsmessige, språklige, emosjonelle, kognitive og sosiale vanskeligheter. Barnehagen inngår i kommunens tverrfaglige og tverretatlige arbeid med barn og unge og skal samhandle med flere andre virksomheter. Arbeid med barn med særskilte behov handler både om hvordan barns behov kan imøtekommes i det allmennpedagogiske arbeidet i barnehagen og hvordan de kan møtes med spesialpedagogiske tiltak.

• **Organisering og system**

Enkelte barn har større behov for hjelp og tilpasning enn det som er mulig innenfor barnehagens ordinære opplegg og ressurser. Deres rettigheter til spesialpedagogisk hjelp er hjemlet i opplæringsloven. Barnehagene har en viktig rolle i å oppdage og henvise barn som trenger ekstra oppfølging av ulike årsaker.

Pedagogiske ledere, spesialpedagoger og styrere i barnehagene vil få tilbud om opplæring i Melhus kommunes organisering og system for å sikre barna et så godt tilbud som mulig. Viktig i opplæringen vil være hvilken rolle og ansvar den enkelte aktør har i samarbeid mellom hjem, barnehage, PPT og andre hjelpeinstanser. Andre tema vil for eksempel være IOP, halvårsrapporter, ansvarsgrupper og individuell plan. Denne opplæringen vil gjennomføres i samarbeid med PPT i kommunen.

Målgruppe

- Styrere
- Pedagogiske ledere
- Spesialpedagoger

Mål

- Øke styrere, pedagogiske ledere, og spesialpedagogers kompetanse om kommunens organisering og system for å sikre barna et så godt tilbud som mulig

• **Kompetanse rundt diagnoser ol.**

Når barnehagen får et barn med rett til spesialpedagogisk hjelp, kan dette utløse behov for mer kompetanse i personalgruppen om spesielle diagnoser og hvordan barnehagen skal sikre barnet et så godt tilbud som mulig. Type opplæringsbehov vil variere fra år til år, fra barnehage til barnehage, og også mellom de enkelte avdelingene i barnehagen.

Målgruppe

- Pedagogiske ledere
- Spesialpedagoger
- Spesialassistenter
- Andre ansatte

Mål

- Øke kompetansen rundt spesielle diagnoser knyttet til enkeltbarn for å sikre barnet et så godt barnehagetilbud som mulig

Danning og kulturelt mangfold

Danning er en livslang prosess som blant annet handler om å utvikle evne til å reflektere over egne handlinger og væremåter, både i samspill med omgivelsene og med andre mennesker. Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar og representere et miljø som bygger opp om respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellige. Menneskelig likeverd, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse og solidaritet er sentrale samfunnsverdier som skal leges til grunn for omsorg, danning, lek og læring i barnehagen. Personalet har som rollemodeller et særlig ansvar for at barnehagens verdigrunnlag etterlevs i praksis. Refleksjoner over egne verdier og handlinger skal inngå i personalets pedagogiske drøftinger.

Barn dannes inn i et samfunn preget av etnisk og kulturell variasjon. De skal utvikle evne til å forholde seg til og å bidra til dette mangfoldet på en konstruktiv og inkluderende måte. Barnehagen er en svært viktig kulturarena hvor barn og voksen i fellesskap og ut fra sine ulike forutsetninger kan utforske begreper som danner grunnlag for hvordan vi forstår verden. Å forstå sin egen identitet og kultur i møtet med det flerkulturelle samfunnet er en forutsetning for inkludering og toleranse.

Kompetansehevingstudier for assistenter

Kompetansehevingstudier for assistenter i barnehagen er et studietilbud på 15 studiepoeng i regi av universitets- og høyskolesektoren. Målet er å gi assistenter en innsikt i barnehagetradisjon, yrkesetikk og erfaring med pedagogisk refleksjon.

Målgruppe

- Ufaglærte ansatte

Mål

- Gi assistenter innsikt i barnehagetradisjon, yrkesetikk og erfaring med pedagogisk refleksjon

Barnehagebasert fagbrev

Ansatte med fagbrev i barne- og ungdomsarbeiderfaget har en verdifull kompetanse for arbeid i barnehage. Det er derfor ønskelig at assistenter som mangler kompetanse om arbeid med barn tar fagbrev. Praksiskandidatordningen gir assistenter med lang erfaring mulighet til å ta fagbrev på arbeidsplassen med praksis fra barnehage. 5 fylker er i gang med statlig finansierte forsøk med fagbrev på arbeidsplassen. Sør-Trøndelag og Melhus kommune er en av kommunene som deltar i forsøket i 2013-2014.

Begge disse tiltakene forutsetter at Fylkesmannen eller andre kommuner og aktuelle utdanningsinstitusjoner samarbeider med oss.

Målgruppe

- Ufaglærte ansatte

Mål

- Gi assistenter med lang erfaring mulighet til å gå opp til fagprøven i barne- og ungdomsarbeiderfaget
- Øke andelen ansatte i barnehagen med fagbrev

Sosial kompetanse som forutsetning for vennskap og deltakelse

Ifølge Rammeplan for barnehagen innhold og oppgaver skal barnehagen tilby barna et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste. Omsorg i barnehagen handler både om relasjonen mellom personalet og barna og om barnas omsorg for hverandre. Å gi barn mulighet til å ta imot og gi omsorg er grunnlaget for å utvikle sosial kompetanse og er et viktig bidrag i et livslangt læringsperspektiv.

I barnehagen skal barna være en del av et trygt fellesskap. Her skal de erfare i samspill med andre og utvikle sosial kompetanse. Sentralt i dette kompetansetiltaket vil derfor være arbeid med å skape et godt psykososialt miljø hvor barna kan utvikle seg i trygge omgivelser til utfordringer tilpasset enkeltbarnet. Og hvordan de voksne kan støtte barna når det deltar i barnehagehverdagen, og bygge relasjoner til hverandre, inngå i samspill, lek og å knytte vennskapsbånd. Barnas primære behov i barnehagen er omsorg, trygghet, respekt og tilhørighet, og sammen har personalet ansvaret for å bidra til at barna får dekket de grunnleggende behovene.

Arbeidet vil ta utgangspunkt i veilederen Barns trivsel – voksnes ansvar – forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen.

Målgruppe

- Alle ansatte

Mål

- Bevisstgjøre ansatte på viktigheten av
  - å bygge gode relasjoner til barna
  - å drive forebyggende arbeid mot mobbing
  - å arbeide systematisk og langsiktig
  - å være tilstedeværende og tilgjengelige voksne
  - at de voksne er gode rollemodeller for barna

Samarbeid og sammenheng barnehage – skole

Både barnehage og skole er arenaer for lek og læring og har til felles at de skal rette fokus mot likeverd og kvalitet i omsorg og opplæring. Samtidig har de delvis ulike mandat og ulike læringskulturer. Da rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver ble revidert i 2006, ble det blant annet lagt vekt på å se sammenheng mellom barnehagens rammeplan og skolens læreplaner. Selv om barnehage og skole har ulike mandat, er fagområdene og fagene i stor grad sammenfallende. Både rammeplanen og skolens læreplaner peker på betydningen av språk, sosial og kulturell kompetanse.

To ganger i året vil det arrangeres en møteplass for ansatte i barnehage og skole og SFO.

Målgruppe

- Barnehagelærere som arbeider med de eldste barna i barnehagen
- Grunnskolelærere som arbeider med de yngste barna i skolen
- Ansatte i SFO
- Andre ansatte

Mål

- Faglig kompetanseheving for å sikre sammenheng og progresjon barnehage - skole

Skole

Sentrale føringer

- Kunnskapsløftet (Læreplanverket for Kunnskapsløftet LK06)
- Opplæringsloven, med kompetansekrav: 1. Kompetansekrav for å kunne bli ansatt i undervisningsstilling (§ 10-1). 2. Krav om at lærerne må ha relevant kompetanse i undervisningsfagene (§ 10 -2)

Lokale føringer

- Satsing på elektroniske virkemidler i ungdomsskolen
- Tidligere kompetanseplaner
- Strategi for videreutdanning av lærere 2012 – 2015 (Kompetanse for kvalitet)

Tilstanden

I Melhus kommune har tilstanden blitt oppsummert i følgende politiske sak: Fra PS 17/14 i Komite for liv og lære:

En samlet gjennomgang av indeksene som er utarbeidet for elevundersøkelsen viser at Melhusskolen er litt bedre eller på det nasjonale snittet med hensyn til læringsmiljø.

Tallene kan tyde på at det vil være nødvendig å se nærmere på engelsk som grunnleggende ferdighet. Resultatene på 8. trinn viser noe nedgang samt at dette ser ut til å gjenspeile seg i eksamensresultatene. Det ser ut som vi har en bedring når det gjelder lesing. Dette har vært en av Kommunens satsningsområder. Flere av elevene ser ut til å være løftet opp på et høyere nivå på 9. trinn. Når det gjelder regning er det stort sett som før samt at elevundersøkelsen kan tyde på at elevene etterspør mer varierte arbeidsmetoder.

Andelen elever med vedtak om spesialundervisningen har hatt en jevn økning de siste årene. Samlet sett er situasjonen stort sett den samme som foregående år. Andelen elever med enkeltvedtak har gått litt ned fra i fjor. Fortsatt vurderes andelen timer som går til spesialundervisning å være høy. Ut fra en tanke om at innsatsen bør settes inn tidlig er det heller ikke gunstig at veksten de siste årene når det gjelder spesialundervisning har kommet på de høyere trinnene.

Satsningsområder 2015-2018

• «Kompetanse for kvalitet» Strategi for etter- og videreutdanning 2012 – 2015

er satsingen på etter- og videreutdanning fram til 2015. Målet er å øke elevenes læring og motivasjon i grunnopplæringen, gjennom å styrke lærernes og rektorenes kompetanse.

Det er skoleeier som har ansvar for at det finnes riktig og nødvendig kompetanse på skolen, og at det er et system som gir lærere og skoleledere kompetanseutvikling. Staten bidrar med støtte, slik at skoleeiere kan oppfylle sine forpliktelser. Denne satsingen er ytterligere styrket gjennom Strategien «Lærerløftet» 9/2014.

Melhus kommune har valgt å benytte seg av vikar- og stipendordningen over flere år. For skoleåret 2014/2015 har vi 18 lærere på videreutdanning, som er det høyeste antallet vi har hatt noen sinne. Rektorene rapporterer at de har gode erfaringer med lærere som tar videreutdanning. De lærerne som tar videreutdanning fungerer som gode ressurser for skolene. Selv om det ikke kan belegges

tallmessig er det liten tvil om at ordningen med et lokalt vedtatt kompetansehevingsfond sammen med den statlige støtten har vært en god ordning for Melhuskolen.

Delmål for Kompetanse for kvalitet er:

- øke antall lærere som har faglig og fagdidaktisk kompetanse opp til 60 studiepoeng
- øke lærernes kompetanse gjennom etterutdanning på prioriterte fag og område
- styrke skolelederes kompetanse gjennom det nasjonale rektorprogrammet

Målgruppe:

- Lærere på alle trinn
- skoleledere

• **Pedagogisk ledelse- skolen som lærende organisasjon**

Skolebasert kompetanseutvikling innebærer at skolen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Dette kalles også kollektive læreprosesser. Hensikten er å utvikle skolens samlede kunnskap, holdninger og ferdigheter når det gjelder læring, undervisning og samarbeid. I Melhus har vi kalt denne tilnærmingen «Tett på! Med forpliktelser». Denne ledelsesmodellen krever god prosessledelse av lærende nettverk på den enkelte skole eller i grupper med deltakere fra flere skoler. Skoleledere må delta i egnede lederfora for å få påfyll og å følge opp nasjonale og lokale satsinger, så som å ta videreutdanning, delta på konferanser og i lærende nettverk for skoleledere for å utvikle sin lederkompetanse.

Skolebasert kompetanseutvikling er et av de sentrale virkemidlene i satsingen Ungdomstrinn i utvikling.

Målgruppe:

- Virksomhetsledere
- Fagledere
- Skoleeier

Mål:

Lederen utvikler sin ledelseskompetanse gjennom erfaringsbasert læring.

• **Ungdomstrinn i utvikling 2013 - 2017**

Ungdomstrinn i utvikling er en nasjonal satsing med tilbud om støtte til lokalt utviklingsarbeid i klasseledelse, regning, lesing og skriving.

Satsingen har tre sentrale virkemidler - skolebasert kompetanseutvikling, lærende nettverk og pedagogiske ressurser.

Alle skoler med ungdomstrinn får i perioden 2013-2017 tilbud om å delta. Melhus kommune deltar i pulje 1 med start høsten 2013. En pulje varer i tre semestre. Hver skole tilbys et tett samarbeid med et Universitets- eller høyskolemiljø. Skolene i Melhus kommune, sammen med Oppdal kommune i Pulje 1, er tilbudt og har utviklet et samarbeid med Høyskolen i Sør-Trøndelag HiST.

Skolebasert kompetanseutvikling innebærer at skolen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Hensikten er å utvikle skolens samlede kunnskap, holdninger og ferdigheter når det gjelder læring, undervisning og samarbeid.

Eid skole har valgt *lesing og klasseledelse* som tema, Lundamo ungdomsskole har *skriving og klasseledelse*, Gimse ungdomsskole har *tilpasset undervisning og klasseledelse*. Eid skole valgte å

innlemme alle lærere på alle trinn i satsingen, det viser seg mest hensiktsmessig for å utvikle skolen helhetlig.

All oppfølging av ungdomstrinnsatsinga fram til 2017 må hentes fra kommunens kompetansemidler.

Målgruppe

- Alle lærere på ungdomstrinnet

Mål

- Læreren utvikler en praktisk og variert undervisning tilpasset ungdomstrinnet.
- Undervisningen gir elevene opplevelse av mestring og motivasjon

• Les og skriv

Melhus kommune har satsset på lesing som grunnleggende ferdighet i flere år, blant annet på grunnlag av politiske vedtak i Økonomi og Handlingsplanen. I 2010 ble det utviklet lokal leseplan som skolene og skoleeier har fulgt opp systematisk. De 11 skolene har hatt ulikt tempo i sitt utviklingsarbeid med lesing i alle fag og var derfor ikke klar for å gå videre til skriving som grunnleggende ferdighet på samme tid. Skolene er derfor delt i 2 grupper som får tilbud om etterutdanning og støtte på skriving. Skrivesenteret er kurstilbyder.

Målgruppe

- Alle lærere på alle trinn
- Leseveiledere

Mål

- Nasjonale prøver i lesing og skriving skal være over det nasjonale snittet
- Gjennomføre tiltak i leseplanen
- Identifisere skriving i alle fag og utvikle skriving tilpasset fagets egenart.

• Matematikk

I samarbeid med HiST er Melhusskolen med i et EU-prosjekt som heter MASCIL, (Mathematics and Science in Life) matematikk og naturfag i dagliglivet. Fra høsten 2014 er lærere på barne- og ungdomstrinn med, 2 fra hver barneskole, 3 fra hver ungdomsskole. Opplæringen er organisert som et lærende nettverk. Lærere som deltar forplikter seg til å formidle kunnskapen videre til lærere på egen skole. Skolene får økonomisk støtte fra EU-prosjektet.

Dette prosjektet er i samsvar med nasjonale tiltak på realfag, så som regjeringens tiltak i 2015 «Realfagskommune».

Målgruppe

- Matematikk og/eller naturfaglærere på mellomtrinn og ungdomstrinn
- Mellomtrinn og ungdomstrinn

Mål

- Nasjonale prøver i regning skal være over det nasjonale snittet
- Læreren øker bruken av utforskende læring i matematikk og naturfag

- **Digitale ferdigheter**

Et vedtak i Kommunestyret des 2013 om satsing på elektroniske virkemidler i ungdomsskolene i Melhus utløste et eget prosjekt. Midlene som er satt av til satsingen skal gå til innkjøp av elektronisk utstyr. Arbeidsgrupper på skolene skal finne ut hvordan man best kan satse på elektroniske hjelpemidler. En prosjektgruppe har definert at det er behov for å både kartlegge og øke lærernes kompetanse og å vurdere ikt-infrastruktur (nett-tilgang, tilgang på støtte og vedlikehold av utstyret) før innkjøpene gjøres. I den anledning vil prosjektgruppa arrangere en dagskonferanse for lærerne på ungdomstrinnet, for å heve kompetansen. Etter dialog med politikerne i komite for liv og lære har prosjektet fått et langsiktig perspektiv og utvidet rammene slik at det tar også hensyn til kompetansemål fra 1. til 10.trinn.

Målgruppe

- Alle lærere på ungdomstrinnet
- Utvalgte lærere på barnetrinnet

Mål

- Øke digitale ferdigheter hos elever på 1.- 10.trinn
- Gjøre lærere i stand til å utnytte digitale hjelpemidler i det pedagogiske arbeidet.

- **Lokal læreplan**

Fra Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner, Utdanningsdirektoratet:

«De fleste kompetansemål er ikke formulert slik at det er enkelt å fastslå om elevene enten har nådd et mål eller ikke. Derfor kreves det en lokal fortolkning av hva som kjennetegner måloppnåelsene i fagene. En lærer vet som oftest selv hva han eller hun ser etter i vurderingen av elevenes måloppnåelse. Likevel kan det være nyttig å diskutere dette med andre lærere, for å få et tolkningsfellesskap rundt hva som forventes av eleven.»

Skolene har allerede sin lokale plan, men de vil i ulik grad ha behov for støtte for at deres plan skal være i samsvar med lokale prinsipper i dokumentet «lokal læreplan i Melhuskolen, 5.08.14» Tiltaket utvikles i nær dialog med skolene og med mulighet for kjøp av spisskompetanse/veiledning innen vurdering.

Målgruppe

- Alle lærere på alle trinn
- teamledere

Mål

- Skolen har et systematisk arbeid med evalueringer og tolkningsfellesskap
- Læreren har gode ferdigheter i utforming og vurdering av læringsmål i lokalt læreplanarbeid

- **Spes.ped-tiltak: Elevsyn i praksis. Relasjonspedagogikk.**

Når temaet spesialundervisning og tilpasset undervisning er i fokus vil ansattes elevsyn og relasjonskompetanse være en grunnpilar i møtet med eleven. En definisjon av relasjons-kompetanse er: "Kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som etablerer, utvikler, vedlikeholder og reparerer relasjoner mellom mennesker"

Forskning viser en nær sammenheng mellom en persons relasjonskompetanse og resultatoppnåelse. Høy relasjonskompetanse har vist seg å gi økt læring, lojalitet, høynet motivasjon for

arbeidsoppgavene, større endringsvilje og kreativitet - samt lavere turnover og fravær. Gjennom en empatisk tilnærming der mennesker møtes i et helhetlig perspektiv, skapes tillit.

Målgruppe

- Lærere på alle trinn
- SFO-leder og skoleleder
- Assistenter

Mål

- Elevsyn – Skolen sikrer at alle har et elevsyn som bygger opp under skolens målsettinger og kommunens pedagogiske plattform.
- Ansatte bruker relasjonskompetanse aktivt i samhandling med eleven, foresatte og medarbeidere

Tema «relasjonspedagogikk» er nært knyttet til tema «bedre læringsmiljø». Lederne vurderer i tillegg fortløpende offentlige og lokale kurstilbydere som støtter arbeidet med læringsmiljøet.

Andre tema innen spes.ped-tiltak er «Rolleforståelse PP-tjeneste – skole», og strukturer i samarbeidet skole – PPT, så som samarbeidsavtaler, veiledningskontrakt, fastavtaler, individuell opplæringsplan (IOP).

• Engelsk på barnetrinnet fra 2015

Fra PS 17/14 Vurdering av grunnskolen i Melhus 2013 er behovet for engelsk oppsummert slik: «Tallene kan tyde på at det vil være nødvendig å se nærmere på engelsk som grunnleggende ferdighet. Resultatene på 8. trinn viser noe nedgang samt at dette ser ut til å gjenspeile seg i eksamensresultatene.»

På dette grunnlaget er engelsk på barnetrinnet løftet fram som satsing fra 2015.

Målgruppe

- Lærere på barnetrinnet

Mål

- Gjennomføre kompetanseutvikling i engelsk

PPT

Sentrale føringer

Utgangspunktet for PP-tjenestens arbeid er Opplæringslovens §5-6 som pålegger hver kommune/fylkeskommune å ha en PP-tjenestene. Den sier også at PP-tjenesten skal hjelpe skolen å legge bedre til rette for elever med særlige behov, samt sørge for å utarbeide sakkyndig vurdering der loven krever det. På denne måten har PP-tjenesten også et ansvar for førskolebarn. Utdanningsdirektoratets veileder i forhold til spesialundervisning /spesialpedagogisk hjelp sier noe om det arbeidet PP-tjenesten skal gjennomføre i forbindelse med utarbeidelsen av en sakkyndig vurdering.

Gjennom St meld 18 «Læring og fellesskap» (2010-2011) er det signalisert 4 forventninger til PP-tjenesten:

- 1) PP-tjenesten er tilgjengelig og bidrar til helhet og sammenheng
- 2) PP-tjenesten arbeider forebyggende
- 3) PP-tjenesten bidrar til tidlig innsats i barnehage og skole
- 4) PP-tjenesten er en faglig kompetent tjeneste i alle kommuner og fylkeskommuner

Tilstanden

Tjenestens størrelse

PP-tjenesten i Melhus har i dag 7,6 stillinger; 8 medarbeidere. 5 av disse er ped. psyk. rådgivere, 2 er spesialpedagoger/logopedier og 1 leder. Kompetansenivået hos medarbeiderne i PP-tjenesten er i utgangspunktet høyt. Alle ped.psyk rådgiverne har kompetanse på hovedfag- eller mastergradsnivå innenfor psykologi, spesialpedagogikk, pedagogikk, rådgivning. Spesialpedagogene har grunnutdanning som lærer/førskolelærer med logopedi som videreutdanning.

Mange samarbeidspartnere

PP-tjenesten samarbeider med mange instanser internt og eksternt:

- førskolebarn med spesielle behov som ikke går i barnehage eller går i familiebarnehage
- tverrfaglige samarbeidet for barn og unge i kommunen
- 2. og 3. linjetjenesten i forbindelse med individualsaker. Dette er først og fremst BUP, habiliteringstjeneste for barn, barne- og ungdomsklinikken St Olavs Hospital, samt Statped midt.

Organisering av arbeidet

PP-tjenesten har, som en følge av forventningene i St.melding 18(2010-2011), jobbet systemrettet ut mot skoler og barnehager.

- Fastavtale, dvs faste kontaktpersoner for skoler og barnehager i Melhus
- Samarbeidsavtaler mellom barnehager/skoler og PPT
- Veiledningskontrakt mellom rådgiver og lærer skal bidra til økt kvaliteten i veiledningen. Den skal sikre kontinuitet i arbeidet gjennom utprøving av tiltak i mellom møtepunktene i veiledningen.

Fra skoler og barnehager er det gitt positive tilbakemeldinger på denne måten å organisere arbeidet på.

Satsningsområder 2015-2018

• Videreutvikle kompetanse

For å kunne være en attraktiv samarbeidspartner for skoler og barnehager også i framtiden har PP-tjenesten behov for å videreutvikle sin kompetanse. Dette gjelder

- fagområder som lesing/skriving, matematikk, engelsk, sosial kompetanse osv,
- oppdatert i forhold til de meste vanlige diagnosene som ADHD, Autismespekterforstyrrelser, Tourettes syndrom osv.
- Opprettholde testkompetanse
- utvikling av veiledningskompetanse og andre satsingsområder gjennom SEVU- PPT(Strategi for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT)

• Veiledningskompetanse

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet har Nordlandsforskning gjennomført en kartlegging av kompetanse i PP-tjenesten. I rapport nr 2/2013 konkluderer de med at 70 % av de fagansatte har kompetanse på mastergradsnivå og at PP-ledernes kompetanse i stor grad er sammenfallende med de fagansattes kompetanse. Dvs at få PP-ledere har formell lederutdanning. Rapportens hovedkonklusjon er at PP-tjenesten har svært god faglig kompetanse, men i større grad behøver å utvikle sin veiledningskompetanse, kunnskap om organisasjonsutvikling, kunnskap om flerkulturell forståelse m.m.

For PP-tjenesten Melhus har dette resultert i en satsing på utvikling av vår veiledningskompetanse for 2014. Med støtte fra fylkesmannen gjennom midler til SEVU-PPT har vi hatt et samarbeid med Relasjonsledelse AS. Årets satsing har som målsetting at PP-tjenesten skal gi kvalitativt bedre veiledning til lærere/førskolelærere/assistenter i skoler og barnehager. På den måten vil den enkelte elev få bedre tilrettelagt opplæring og førskolebarnet en bedre tilrettelegging i barnehagen og derigjennom bedre utvikling. For perioden 2015-2018 bør det være en oppfølging av årets satsing for å fortsette utviklingen av PP-tjenestens veiledningskompetanse. Slik det ser ut nå for denne perioden så har PP-tjenesten i Melhus ikke økonomiske ressurser tilgjengelig for å satse på dette.

• Videreutdanning

I perioden 2014 – 2019 tilbys videre- og etterutdanning (SEVU-PPT) på følgende fagområder:

- Organisasjonsutvikling og endringsarbeid
- Læringsmiljø og gruppeledelse
- Rådgivning og veiledning
- Lederutdanning

Tilgjengelige kurstilbydere for oss er NTNU, HiNT, samt at Statped Midt også har et etterutdanningstilbud for PP-tjenesten gjennom samme ordning. PP-tjenesten er avhengig av at arbeidsgiver støtter søknad om videreutdanning slik at kommunen dekker 1/3 av kostnaden (samme ordning som for lærere) Så langt har PP-tjenesten i Melhus ikke hatt ressurser tilgjengelig for å kunne satse på dette.

Samarbeid barnehage - skole - PPT

Mulig samarbeid på tvers.

Se forklarende avsnitt side 10 i denne planen; Samarbeid og sammenheng barnehage – skole
Følgende tema peker seg ut i et slikt samarbeid.

- Relasjonskompetanse (barnesyn/elevsyn),
- Språk
- Digitale ferdigheter
- Rom, form
- Overgang barnehage - skole
- Utviklingskompetanse
- Spesialundervisning

Dette samarbeidet må vurderes i videre utvikling av kompetanseplanen.

Økonomi

Skole

All støtte til etterutdanning til kommunene fra Fylkesmannen ble overført til ungdomstrinnsatsningen i fylket da denne startet i 2013. Den vil være ved helt til satsingen er ferdig skoleåret 2016/2017.

Lærerløftet

Regjeringen satser på å løfte kvaliteten på lærerutdanningen og utvider tilbudet om etter- og videreutdanning, med både vikarordning og stipendordning, slik det ble påbegynt i 2014/2015. Det betyr statlige føringer på å trappe opp etter- og videreutdanning gradvis, der de ønsker på sikt å innføre rett og plikt til etter- og videreutdanning. Forslag til endringer i opplæringsloven med strengere kompetansekrav til lærere har vært ute på høring høsten 2014. Se PS 55/14 i Komite for liv og lære.

Å ha godt kvalifiserte lærere betyr ikke bare at læreren har tilfredsstillende formell utdanning. Kollektive læreprosesser er nødvendig for å utvikle skolens totale kompetanse. Skolebasert kompetanseutvikling innebærer at skolen har et system for kvalitetsutvikling som skoleeier og skoleledelsen må ha god kompetanse på for å lede.

Behovet for tilstrekkelig kommunale midler i et fond er derfor fortsatt stort dersom nivået for kompetansehevingstiltak skal opprettholdes i samsvar med nasjonale krav.

Barnehage

All støtte til etter- og videreutdanning for barnehagesektoren overføres fra Fylkesmannen til Gauldalsregionen. Det er derfor fortsatt behov for å sette av kommunale midler til kompetanseheving for ansatte i barnehagen.

Et godt barnehagetilbud for alle barn avhenger av personalets kompetanse. Bare kompetente ansatte kan sikre at barnehagen oppfyller sitt samfunnsmandat i tråd med barnehagens formål og rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Regjeringens mål er å oppfylle dagens pedagognorm og å øke andelen ansatte med relevant utdanning. I løpet av strategiperioden 2014-2020 skal alle ansatte ha fått mulighet til å øke sin kompetanse.

For **alle** ansatte i kommunale barnehager i Gauldalsregionen, som består av kommunene Melhus, Midtre Gauldal, Rennebu, Oppdal, Røros og Holtålen er tilskuddet til kompetansetiltak økt fra ca. 250 000 til ca. 350 000 per år i strategiperioden.

PPT

SEVU PPT: Etter- og videreutdanningstilbud for PP-tjenesten

- Støtteordning hvor en kan søke midler hos Fylkesmannen

TILTAK	2015	2016	2017	2018	MERKNAD
Barnehage					
Pedagogisk ledelse – barnehagen som lærende organisasjon	600'	600'	600'	600'	Barnehage-basert kompetanseutvikling gjennom kurs og veiledning DMMH
Videreutdanning i ledelse	50'	50'	50'	50'	Utdanning på masternivå
Et godt språkmiljø for alle barn		50'	25'		Språkmiljø og IKT og språk
Kompetanse-heving for assistenter i bhg	50'	50'	50'	50'	KompAss, studietilbud på 15 studiepoeng
Barnehagebasert fagbrev	90'	40'	40'	40'	Gir assistenter mulighet til å ta fagbrev på arbeidsplassen
Barn med særskilte behov	10'	10'	10'	10'	Organisering og system spes.ped
Sosial kompetanse			25'	50'	Tar utgangspunkt i veilederen Barns trivsel – voksnes ansvar
Kommunale midler	600'	600'	600'	600'	
Fylkesmannen i S-T	200'	200'	200'	200'	Fond barnehagebasert kompetanseutvikling
Sum barnehage:	800'	800'	800'	800'	
	2015	2016	2017	2018	
Skole					
«Kompetanse for kvalitet» Videreutdanning	500'	500'	500'	500'	Prioriterte fag i samsvar med komp.planen
Pedagogisk ledelse – skolen som lærende	130'	130'	130'	130'	Skoleutvikling, inkl ungdomstrinnsatsing

organisasjon					
Les og skriv	60'	60'	60'	60'	Grunnleggende ferdigheter
Matematikk (Realfagsatsing)	50'	50'	30'		Mascil – matematikk og naturfag i arbeidslivet
Digitale ferdigheter	200'	200'	200'	200'	Eget fond på 3.mill pr jan 2014. Til kompetanse:
Lokal læreplan	40'				
Spes-ped-tiltak	50'	50'	50'	50'	Oppfølging av spes.ped-prosjekt inkl relasjonsped./ læringsmiljø
Engelsk		30'	50'	50'	
Samarbeid og sammenheng barnehage og skole	10'	10'	10'	10'	Jfr Plan for overgang barnehage – skole
SFO- ansatte	40'	40'	40'	40'	En gruppe på 6 – 10 ansatte på årlig nasjonal SFO-konferanse
Sum skole	1110'	1090'	1070'	1040'	
	2015	2016	2017	2018	
PPT					
Veiledningskompetanse	0	0	0	0	Videreføring av samarb. m/ Relasjonsledelse AS
SEVU PPT	0	0	0	0	Udir/ Fylkesmannen. En ansatt på videreutd = kostnad 45'
Opprettholdelse fagkompetanse og diagnosekomp.	30'	30'	30'	30'	
Opprettholdelse/ videre-utvikle testkompetanse	15'	15'	15'	15'	
Sum PPT	45'	45'	45'	45'	

Litteraturhenvisning

[Kompetanse for framtiden barnehage – strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020](#)

[Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver](#)

[Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat](#)

[Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen](#)

[Barns trivsel – voksnes ansvar – forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen](#)

[Fra eldst til yngst – samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole](#)

[Kunnskapsløftet](#)

[Opplæringsloven](#)

[Strategi for videreutdanning av lærere 2012 – 2015. Kompetanse for kvalitet](#)

[Ressursbruk til spesialundervisning i grunnskolen](#)

[Skolen som lærende organisasjon, skolebasert kompetanseutvikling](#)

[Ungdomstrinn i utvikling](#)

[Lesing, med støtte fra Vigdis Refsahl](#)

[Skriving som grunnleggende ferdighet](#)

[Skriving i alle fag](#)

[Matematikk og naturfag i dagliglivet Mascil](#)

[Realfagskommune](#)

[Etter- og videreutdanning PPT](#)

[Læring og fellesskap, Stortingsmelding 18 \(2010-2011\)](#)